

במיספר הופעות ציבוריות בשבועות ה' אחרונים, נתגלה משה דיין כחסריסבלנות, עצבני רגיש ופגיע שלא־כדרכו. הציבור נטה לייחס תכונות חדשות אלה של דיין לצרות הפוליטיות שפקדו אותו מאז מילחמת יום־הכיפורים, ולירידה התלולה שחלה באהדת הציבור, שכה חשובה לו, בתורשים אלה.

אך רק מעטים מקורביו ידעו כי דיין מודאג, מודאג מאוד מסכנה, הגדולה מכל אלה שאיימו עליו בשנים האחרונות — הסכנה הנשקפת לעינו הבריאה.

בתודת הבא עומד משה דיין לעבור ניתוח בעינו הבריאה. מומחים ביניהם רופאי־עיניים בעלי שם עולמי, הזהירו אותו כי אם הניתוח לא יצלח, יאבד את הראייה גם בעין זו.

ויהפוך עיוור כליל.

אך אותם רופאים הס' בירו לו גם, כי אם לא יעבור את הניתוח, יאבד, תוך מיספר חודשים, את הראייה בעין זו, גם הנחלשת והולכת ומצבה חמור.

כך הועמד דיין בפני ה' החלטה הגורלית ביותר ב' חייו: לעבור ניתוח העי' לול להביא לעיוורונה, או להתעלם מאזהרות רופאיו, להשאיר את המצב הקיים, כפי שהוא, תוך תיקוה כי הם טועים בתצפיותיהם ה' רפואיות.

דיין החליט להסתכן, הו' דיע לרופאים כי הוא מו' כן לעמוד בניתוח. עדיין לא ברור אם הניתוח הא' מור יתבצע בתל־השומר, שם מקבל דיין טיפול שו' טף בעינו בשנים האחרו' גות, כשאל רופאי תל־ה' שומר יצטרפו רופאים מ' מחו'ל, או שייסע לארצות־ הברית וינתח שם.

דיין איבד את עינו ה' שמאלית לפני 33 שנה, ב' יוני 1941. הוא השתתף או בקרב, לצד חיילים אוס' טרליים ויהודים כנגד וי'

שי, אשר להם בסוריה לצד הגרמנים. דיין לחם או בחברת ידידו ומי שהיה אחריכך סגן־אלוף בצה"ל, זלמן מרט, כאשר נפ' תחה אש חזקה על יחידתם, שהיתה מור' ככת מחיילים אוסטרליים, בריטיים וערבי

לא יכולתי. או ביקש להניח לו, תוך שחשב כי מוטב שנוף המישקפת ישרא' תקוע ב' ארובה כמגופה ויחסום את שטף הדם. דיין אמר או למרט: „איבדתי את העין, אבל אם אגיע מהר לבית־החולים, אשאר בחיים.“ מרט חבש את פניו ואת עינו של דיין, ואת כף־ידו, שנפגעה אף היא מאותו כדור.

ניתוחים נוספים בעינו הפגועה, בעיקר כדי להקל מעל כאבים שנגרמו כתוצאה מהפציעה עצמה. ברור היה אז מעל לכל ספק כי אין כל סיכוי להציל את העין, והרטייה השחור' רה הפכה להיות חלק בלתי־נפרד מקלסתרן של דיין. לפני שנים אחדות, אחרי מבצע סיני, קם יהודי־אמריקאי וביקש לתרום

הוא עוסק בעבודה זו, הוא תמיד מסיר את הרטייה. דיין למד להשלים עם כאב מתמיד בעינו הפגועה, עד שלפני מיספר שנים התגלה כי עינו הבריאה נפגעה אף היא.

הסביר זאת השבוע רופאי־עיניים ישראלי ידוע לכתב העולם הזה: „יש אנשים רבים שחיים רק עם עין אחת, מבלי שהי' שנייה תיפגע. אבל סיגנון־חייו האינטנסיבי של דיין, שעות־השינה המעטות שלו, המתח הרב בו הוא שרוי ואופיו הפעלתני, גורמים למעמס רב על עינו, מעמס שהיה אולי פוגע גם אם היו לו שתי עיניים.“ הרופאים הזהירו את דיין כי אם לא יאט את הקצב, תיפגע עינו ה' בריאה ללא תקנה. משך שבועות מיספר אמנם נידר מה היה כי דיין שומע ב' עצת רופאיו, אך כמהרה הוא חזר לסורו. בפני רו' פא שנוף בו או, טען: „יש לי דברים חשובים יותר לעשות מאשר לשמור ש' לא אהפוך לבלנדר, אם אבילה את כל חיי במנוחה ובשמירה על העין, לא איר' כל לעשות את הדברים ה' חשובים באמת.“

דיין אולי הצליח לשכ' נע את הרופא, אך את עינו היחידה הוא לא הצ' ליה לשכנע. הכאבים החד' לו לתקוף אותו בתדירות נוברת והולכת. הכאבים לא היו בעין עצמה, אלא היו כאבי־ראש עזים, אך דיין סירב אפילו לקחת כדורי־הרגעה נגד הכא' בים, בטענה כי פעולתם תקעה את בהירות מחשב' תו, ותפחית מכמות העבו' דה שיוכל לבצע. כל איר' תה עת המשיך דיין לסי' בול מכאבים גם בעינו ה' אחרת, הפגועה, ומשך ה' שנים האחרונות הוא חי, עובד, נפגש עם אנשים, מבקר בחזיתות, נואם ב' כנסת, מתחכם, מתבדח ו' מתווכח תוך כדי כאבי תו'

פת, עליהם אפילו אדם חזק כמו דיין מת' קשה להתגבר.

לפני כשלוש שנים הפך מצבה של העין עוד חמור יותר. היא החלה לדמוע והפכה רגישה לכל שינוי במגיהאוויר, בעיקר



# על כל צרותיו האחרות של

# דיין מעיבה סכנה נוראה:

# אובדן מוחלט של הראייה

אחד. כאשר ביקש להפעיל מכונית־יריה כנגד הצרפתים, צפה דיין במישקפת, אותה לקח קודם לכן שלל מקצין צרפתי הרוג. דיין עצמו מתאר את אשר אירע:

„בהסתכלי במישקפת כדי למצוא את מקום חנייתם של החיילים הצרפתיים, קיבלתי כדור בעין. לא איבדתי את ה' הכרה. ניתנה לי מייד עזרה ראשונה.“

אולם העזרה הראשונה שניתנה לדיין לא עזרה להצלת העין. קלע־הרובה פגע בחלקה השמאלי של המישקפת, ריסק אותה. רסיסי זכוכית ומתכת חדרו לארובת־העין. תיאר את המחזה ולמן מרט: „משה נפל על הגב, הוא ביקש ממני לחלוץ מארובת־ העין השמאלית את גוף־המישקפת, שחדר לתוכה. ניסיתי לעשות זאת בכל כוחי, אך

קצין אוסטרלי שהיה עימם חשב שמצבו של דיין נואש, והציע למרט להסגיר עצמו לידי הצרפתים, יחד עם דיין. מרט סירב, אך נאלץ להמתין לפינויו של דיין משך שש שעות תמימות, שבמהלכן שכב דיין כהכרה מלאה, ומבלי שיוציא הגה מפיו. כעבור שלוש וחצי שעות נוספות של נסיעה, חזרה לארץ, הצליח מרט להביא את דיין לבית־החולים הדסה בחיפה.

לאחר שהתאושש דיין מהניתוח שערכו לו בחיפה, אמר למרט: „אין דבר, חייתי 26 שנה עם שתי עיניים, לא נורא, אפשר לחיות גם עם עין אחת.“

כעת מסתבר כי אפשר, אולם די קשה, לחיות בצורת־החיים שמנהל דיין. מאז אותו ניתוח בחיפה, עבר כבר דיין מספר

את אחת מעיניו לדיין, אך התברר כי אי־ אפשר להשתיל לו עין. הרעיון שב הועלה לאחר השתלב־הלב של פרופסור כריסטיאן בארנארד בדורום־אפריקה, אך גם אז הת' ברר כי השתלה אינה אפשרית.

למרות שקשה היום לתאר את דיין ללא הרטייה השחורה, לידידיו ולבני־ביתו ידוע מזה זמן רב שהרטייה היא מיטרד מרגין ומכאיב, על־אף העובדה שהוא צמוד אליה מזה 33 שנה.

כשדיין נמצא בבית לבדו, הוא מסיר את הרטייה, שומר אותה בקירבתו למיקרה שמישהו ייכנס הביתה. אחת הדרכים בעזרתן מרשה דיין את מתח־העבודה הרב שלו, היא על־ידי הדרכת חרסים קטנים, אותם הוא מגלה בחשירותיו, לכדים גדולים ויפים בעלי ערך ארכיאולוגי רב. כאשר

במגיהאוויר קר ובנוכחות עשן, כשדיין נמצא בחברה מצומצמת הוא מבקש שלא יעשנו. במקומות ציבוריים, כאשר אי־ אפשר לבקש מקהל רב שלא יעשן, משתדל דיין לתפוס מקום ליד החלון, כשהוא דואג קודם־לכן לפתוח אותו לרווחה.

למרות אהבתו של דיין לננויה, בשנים האחרונות הוא נמנע מלנהוג. המאמץ ה' מוטל על העין בעת הנהיגה הוא למעלה מכוחה, וכעבור דקות אחדות של נהיגה אין הוא מסוגל כלל לראות את הכביש. למרות שרופאיו אסרו עליו לקרוא, אין דיין נשמע להם. נוסף לחומר הקשור ב' עבודתו, ולעתונים הוא מצליח לסיים ב' בוע 2 סיפרי־קריאה, מסוג הסיפרות היפה. „זה התענוג היחיד שאיני מוכן לוותר עליו“, אמר פעם.